

«Ελληνικές επιγραφές στην Άνω Αίγυπτο»

ΒΑΣΙΛΕΥΣΕΛΘΟΝΤΟΣ ΕΣ ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΑΝ ΨΑΜΜΑΤΙΧΟΥ
 ΨΑΝΤΑ ΕΓΡΑΨΑΝΤ ΟΙ ΣΥΝ ΨΑΜΜΑΤΙΧΟΥ ΟΙ ΤΟΙΟΦΟΚΛΩΣ
 ΕΡ ΠΕ ΔΟΝΑΝ ΦΟΝ ΔΕΚΕΡΚΙΟΣ ΚΑΤΙ ΠΕΡ ΘΕΙΝΙΣ Ο ΠΟΤΑΜΟΣ
 ΑΝΙΘΑΛΟΓΡΟΣΟΣ ΘΒ Ε ΠΟΤΑΣΙΜΤΟ ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ ΔΕΡΜΑΣΙΣ
 ΕΓΡΑΦΕ Δ ΑΜΕ Δ Τ ΟΝ ΑΜΟΙΒΙΧ ΟΚΑΙ ΠΕΡΕΦΟΣΟΝ ΔΑΜΟ

ΕΓΕΣΙΒΝ Σ

ΤΘΓΕΦΟΣ ΜΕΓΡΑΦΕΘΟΙ ΑΓΥΣΙΟ

ΡΥΘΟΝ ΑΜΟΙΒΙΧ

ΡΑΒΙΧ ΟΦΟΛΟΦΟΜΙΟΣ
 ΞΥΝ ΨΑΜΜΑΤ

(American Journal of Arch. 1933, 1 σελ. 23 = IGA σφ. 482 /
 Αμπού Σμπέλ, Άνω Αίγυπτος)

«Βασιλέως ἐλθόντος ἐς Ἐλεφαντίναν Ψαμματίχου
 ταῦτα ἔγραψαν τοῖ σὺν Ψαμματίχου τῷ Θεοκλῶς
 ἔπλεον ἦλθον δὲ Κέρκιος κατίπερθε(ν) νῆς ὁ ποταμὸς
 ἀνὴ ἀλ(λ)ογλῶσ(σ)ος δ' ἦχε Ποτασιμὸ Αἰγυπτίος δὲ Ἄμασις
 ἔγραφε δ' ἄμὲ Ἄρχον Ἀμοιβίχου καὶ Πέλερος οὐδάμου.

Ἐλεσίβυς ὁ Τήσιος

Τήλεφος μ' ἔγραφε ὁ Ἰαλύσιος(ς) Α_ _λεψ_ _

Πύθον Ἀμοιβίχ(ο)

Πάβις (= Πάμβιος) ὁ Φολοφόνιος
 σὺν Ψαμματῶ.

(Μεταγραφή ἀπὸ τον Hiller, Syll.³ σφ. 1 καὶ Schwyzer σφ. 301)

«Ὅταν ὁ βασιλεὺς Ψαμμῆτιχος ἦλθε στὴν Ἐλεφαντίνη, γράφτηκε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐπλευσαν μὲ τὸν Ψαμμῆτιχο, τὸν γιο τοῦ Θεοκλή καὶ προχώρησαν ψηλά στὸ ρεῖμα τοῦ ποταμοῦ ὅσο μακριὰ μποροῦσαν πέρα ἀπὸ τὴν Κερκίδα. Ὁ Ποτασιμὸ ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ξένων καὶ ὁ Ἀμασις τῶν Αἰγυπτίων. Αὐτὸ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Ἀρχοντα, γιο τοῦ Ἀμοιβίχου, καὶ τὸν Πέλεκο, γιο τοῦ Ενδάμου. Ἐλησίβιος ἀπὸ τὴν Τέω. Αὐτὸ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Τήλεφο ἀπὸ τὴν Ἰαλύσῶ (τῆς Ρόδου) [...]. Ὁ Πύθον ὁ Ἀμοιβίχιος καὶ ὁ Πάβις ἀπὸ τὴν Κολοφῶνα μαζὶ μὲ τὸν Ψαμμῆτιχο».

(J. Boardmann, Ἑλληνικὲς Ἀποικίαις, σελ. 147-148)

Το διεθνές σκηνικό την εποχή κατά την οποία η ασσυριακή μονοκρατορία βρισκόταν στο απόγειο της δύναμής της (8ος-α' ήμισυ 7ου αι. π.Χ.), ήταν αρκετά δυσοίωνα και οι Έλληνες επέδειξαν αρκετή ευρηματικότητα προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις, κυρίως σε ό,τι αφορούσε το εμπόριό τους. Οι Φοίνικες, ενισχυμένοι από τους Ασσύριους προστάτες τους, είχαν κλείσει όλους σχεδόν τους εμπορικούς δρόμους των Ελλήνων εμπόρων και αποίκων προς την πλούσια Ανατολή. Ακόμα και η Αίγυπτος έμεινε απρόσιτη για αρκετά χρόνια. Γενικά θεωρείται δεδομένη η έχθρα των Ασσυρίων προς τους Έλληνες, καθώς αντιμετώπιζαν με καχυποψία οποιαδήποτε ελληνική δραστηριότητα στις ακτές της ανατολικής Μεσογείου. Από μια σφηνοειδή επιγραφή αντλείται η πληροφορία ότι ένας Ιωνας τυχοδιώκτης κατόρθωσε να γίνει ηγεμόνας της φιλισταϊκής πόλης Ασδῶδ και μάλιστα την οδήγησε στην αποστασία, γεγονός το οποίο κατέληξε βέβαια στον παραμερισμό του από τους Ασσύριους. Αυτό όμως που θεωρήθηκε από τους Ασσύριους ως καταφανώς εις βάρος τους εχθρική ενέργεια, ήταν η βοήθεια που προσέφεραν Έλληνες και Κάρες μισθοφόροι στον Φαραῶ Ψαμμῆτιχο Α' (663-609 π.Χ.), ο οποίος εκμεταλλευόμενος μια πρόσκαιρη αδυναμία των Ασσυρίων (επί Ασουρμπανιπάλ, 668-629 π.Χ.) λόγω της επιδρομής των Κιμμερίων και μιας αποστασίας στο Ελάμ, αποτίναξε την ασσυριακή τυραννία στη χώρα του Νείλου. Οι Έλληνες και οι Κάρες, «οι χάλκινοι ἄνδρες» της περιγραφής του Ηροδότου («χαλκένους οἱ ἄνδρες ἤξιεν επικούρους», Ιστορίαι, Β', 152), οι οποίοι βοήθησαν τὸν Ψαμμῆτιχο Α' νὰ ἀποκτήσει κυριαρχία πάνω στους ἄλλους ηγεμόνες τοῦ Δέλτα, ἦταν πιθανῶς αὐτὲς «οἱ δυνάμεις ποὺ ἐπέστειλε στὸν βασιλιά τῆς Αἰγύπτου» ὡς βοήθεια ὁ Λυδὸς μονάρχης Γύγης (σύμφωνα μὲ ὅσα ἀναγράφονται στὸν κύλινδρο Ρασάμ). Ἦταν ἡ ευκαιρία ποὺ περιμέναν οἱ Ἕλληνες καὶ ἔδειξαν ἀμέσως ἀποφασισμένοι νὰ τὴν ἀδράξουν. Ὁ νέος Φαραῶ, εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν πολεμικὴ δεινότητα τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν, φάνηκε ἀπέναντί τους πολὺ γενναιόδωρος καὶ γιὰ νὰ τὸνῶσει τὴν ἐξαντλημένη οικονομικὰ

χώρα του επέτρεψε την εγκατάσταση Ελλήνων εμπόρων στην Αίγυπτο. Με τα πλοία τους οι Έλληνες έμποροι μετέφεραν το αιγυπτιακό σιτάρι στην Ελλάδα, όπου αυτό πληρωνόταν με ασημί. Επιπλέον, για την ασφάλεια της χώρας ο Ψαμμῆτιχος Α' εγκατέστησε στρατιωτικές φρουρές (Ηρόδ. Β', 30) στη Δάφνη, το Πηλοῦσιο καὶ τὴν Ἐλεφαντίνη (κοντὰ στὸ Ἀμποῦ Σμπέλ) ὅπου εγκαταστάθηκαν Ἕλληνες στρατιῶτες καὶ μαζὶ τους ἕνα πλῆθος ἀπὸ ἐμπόρους, κυρίως Μιλήσιους, οἱ ὁποῖοι ἰδρύσαν στὸ Δέλτα τοῦ Νείλου ἕναν οχυρωμένο οἰκισμό, τὸ «Μιλήσιων Τεῖχος» («Στους Ἴωνες καὶ τους Κάρες, ποὺ τὸν εἶχαν βοηθήσει, ὁ Ψαμμῆτιχος ἔδωσε τὸπο νὰ κατοικήσουν, ὁ ἕνας ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ἄλλον, σὲ μὴ τοποθεσία ὅπου περνοῦν ὁ Νεῖλος, ἡ ὁποία ὀνομάστηκε «Στρατόπεδο». [...] Τους ἐμπιστεύθηκε ἀκόμη καὶ παιδιὰ Αἰγυπτιόπουλα, νὰ τους μάθουν τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται οἱ σημερινοὶ διερμηνεῖς ποὺ εἶναι στὴν Αἴγυπτο. [...] Αὐτοὶ (οἱ Ἴωνες) ἦταν οἱ πρῶτοι ἀλλόγλωσσοι ποὺ ἐγκαταστάθηκαν στὴν Αἴγυπτο». (Ηρόδ., Ιστορίαι, Β', 154). Λίγο ἀργότερα ἰδρύθηκε καὶ ἡ Ναύκρατις, ὅπου οἱ ἀνασκαφὲς ἔφεραν στὸ φῶς ἀξιόλογα εἰδήματα ἀττικῆς κεραμικῆς (τοῦ 600 π.Χ. περίπου). Ἐπίσης, τόσο ἐπὶ βασιλείῳ Ψαμμῆτιχου Α' ὅσο καὶ κατὰ τὴ βασιλεία τοῦ γιου καὶ διαδόχου τοῦ Νεχώ, ἡ Αἴγυπτος ναυπήγησε, κάνοντας χρῆση τῆς ναυτικῆς πείρας τῶν Ἑλλήνων, πολεμικὲς τριήρεις γιὰ τὴ Μεσόγειο καὶ τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερα, ἐπὶ βασιλείας Ψαμμῆτιχου Β', ὑπῆρξε ἔντονη ἡ παρουσία τῶν Ἑλλήνων (μισθοφόρων κυρίως) στὴν Αἴγυπτο. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ χώρα τοῦ Νείλου, ἐκτὸς τῶν δεδομένων ἀδυναμιῶν τῆς, εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει γιὰ μὴ ἀκόμα φορὰ τὴ νουβιακὴ ἀπειλὴ ἀπὸ τὸν Νότο. Ἡ κατάσταση πρέπει νὰ ἦταν ἀρκετὰ δύσκολη γιὰ τὸ Φαραῶ ἀναγκάστηκε νὰ διεξαγάγει μὴ σημαντικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ νοβικικοῦ βασιλείου (τὸ 591 π.Χ.). Καὶ σὲ αὐτὴν τὴν ἐκστρατεία τὸ κύριο βᾶρος σήκωσαν Ἕλληνες καὶ Κάρες μισθοφόροι, οἱ ὁποῖοι, σὲ ἀνάμνηση τῆς ἐπιχείρησης αὐτῆς, χάραξαν ἀναμνηστικὲς ἐπιγραφὲς στὰ πόδια τῶν κολοσσιαίων ἀγαλμάτων τοῦ Ἀμποῦ Σμπέλ στὴν Ἀνω Αἴγυπτο.

Δημήτριος Ν. Γαρουφαλῆς
 Αρχαιολόγος - Δ/ντῆς Σύνταξης